

Katarzyna Ita Bieńkowska¹

Zakład Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie

TRADYCJE WSPÓŁPRACY POLSKO-SŁOWACKIEJ W DZIEDZINIE LOGOPEDII – UPAMIĘTNIE 100-LECIA URODZIN DOCENTA JÓZEFA LISZKI

Celem artykułu jest wycinkowe omówienie historycznych powiązań i współczesnych obszarów współpracy polsko-słowackiej w zakresie logopedii. Aby upamiętnić 100. rocznicę urodzin zasłużonego dla rozwoju słowackiej logopedii docenta Józefa Liszki, znaczną część artykułu poświęcono omówieniu jego dorobku naukowego. Autorka nakreśla także możliwe obszary współpracy praktykujących logopedów oraz wymiany myśli naukowej.

Słowa kluczowe: współpraca polsko-słowacka, logopedia

Wstęp

W dniach 26–27 maja 2017 roku w auli Magistratu Miasta Koszyce odbyła się 9. Konferencja Logopedów Klinicznych zorganizowana przez Słowacką Sekcję Logopedów Klinicznych w 100. rocznicę urodzin doc. Józefa Liszki. Spotkanie było okazją do przypomnienia zapomnianej na Słowacji postaci „ojca słowackiej logopedii”.

Poprzez współpracę z Leonem Kaczmarkiem oraz nawiązanie do dorobku naukowego w pracach Józefa Kania (Kania 1982) i Anny Sołtys-Chmielowicz (Sołtys-Chmielowicz 2001, 2002, 2004, 2006) osoba i badania pierwszego słowackiego logopedy klinicznego, Józefa Liszki, miały także wpływ na rozwój polskiej logopedii, zwłaszcza w zakresie terapii dyslalii. W 14/15 tomie czasopiśma „Logopedia” (1983: 237) pojawiła się wzmianka o śmierci docenta oraz informacja, że życiorys i przypomnienie dorobku zostanie opublikowane w tomie 16 pisma. Tom ten nigdy się jednak nie ukazał².

¹ Fragmenty artykułu powstały we współpracy ze studentami II roku logopedii Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie w roku akademickim 2016/17 w ramach warsztatu prowadzonego na przedmiocie metody badań logopedycznych.

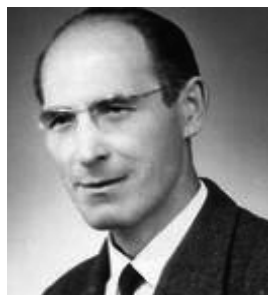
² Informacje tę uzyskano, sprawdzając dane bibliograficzne w Bibliotece Narodowej oraz Bibliotece Jagiellońskiej. Została ona także potwierdzona telefonicznie w Polskim Towarzystwie Logopedycznym.

Nazwisko i dokonania docenta Liszki znane były w Polsce w od lat 60. ubiegłego wieku (Głogowski 1962; Kania 1964). Jednakże brak przypisów bibliograficznych w podręcznikach logopedii (Demel 1979; Styczek 1983; Jastrzębowska, Gałkowski 1998; Gałkowski, Szelaż, Jastrzębowska 2005; Czaplowska, Milewski 2012; Milewski, Kaczorowska-Bray 2012; Grabias, Kurkowski 2014) świadczy dobitnie o zapomnieniu jego dzieła i samej osoby. Ankieta zebrana wśród studentów logopedii APS w Warszawie oraz Podyplomowych Studiów Logopedycznych i Neurologopedycznych w Rzeszowie w roku akademickim 2016/17 (w sumie ok. 120 osób) wykazała, że nieznaną jest nie tylko dorobek, lecz także nazwisko słowackiego logopedy. Poszukiwania informacji na polskich i słowackich stronach internetowych także nie przyniosły rezultatu. Stąd przypomnienie dorobku doc. J. Liszki oraz pól współpracy polsko-słowackiej w obrębie logopedii wydaje się jak najbardziej zasadne.

Życiorys

Józef Liszka urodził się 2 kwietnia 1917 roku w miejscowości Trebejów. Jego ojciec Jan był rolnikiem, a matka Anna z domu Hlavturová – gospodynią domową. Miał ósmioro starszego rodzeństwa. Słowacki logopeda poślubił Olgę; małżeństwo doczekało się jednego syna, Daniela, który z zawodu jest weterynarzem. Józef uczęszczał do Szkoły Publicznej w Obiszowcach i Trebejowie (Obišovce i Trebejov), a następnie – w latach 1927–1935 – uczył się w Gimnazjum w Koszycach. Po zdaniu matury w latach 1935–1939 studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola w Pradze język słowacki, czeski, angielski oraz fonetykę. W roku 1940 pracował w Gimnazjum Miejskim w Preszowie, następnie – w kolejnym roku szkolnym – w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Humennem. W latach 1942–1946 wrócił do Bratysławy i podjął pracę profesora w Akademii Ekonomicznej. Przez dwa lata (1946–1948) zatrudniony był jako wykładowca zewnętrzny języka angielskiego w College of Commerce w Bratysławie, co najprawdopodobniej pozwoliło mu na ukończenie w roku akademickim 1946/47 studiów podyplomowych z zakresu fonetyki i logopedii na University College w Londynie. Po powrocie do kraju (1948–1950) kontynuował naukę w Instytucie Fonetyki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola w Pradze. W latach 1950–1952 wykładał w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Koszycach. W okresie 1952–1962 pracował również jako logopeda w Klinice Otorinolaryngologii Szpitala Uniwersyteckiego w Koszycach, gdzie zbudował nowoczesne laboratorium fonetyczne wymowy i mowy patologicznej (używał w tym celu magnetofonów szpulowych). Od 1963 roku pracował w Instytucie Językoznawstwa w Bratysławie, gdzie prowadził badania z zakresu patofonetyki i dialektologii. Opublikował

szereg badań i prac naukowych dotyczących fonetyki i fonologii wschodnich dialektów słowackich opracowanych na podstawie badań terenowych (Liška 1941/1942 abcd). Jest autorem prac, w których nie ogranicza się jedynie do przedstawienia klasyfikacji i sposobów wymawiania poszczególnych głosek języka słowackiego, lecz analizuje również występujące najczęściej zaburzenia ich artykulacji i podaje sposoby ich likwidowania (Liška 1946, 1964, 1971, 1974, 1989). W toku kariery odbył także zagraniczne staże: w 1965 roku w Hamburgu i Bonn, w roku 1968 w Sztokholmie. Dwa lata po otrzymaniu tytułu docenta (w roku 1975) podjął pracę w Instytucie Nauk Społecznych w Koszycach.

Fot. 1. Józef Liszka

Źródło: zdjęcie udostępnione przez Słowacki Związek Logopedów Klinicznych

Od 1950 roku Józef Liszka był animatorem rozwoju dostępu do usług logopedycznych na Słowacji i ekspertem ds. logopedii w Wydziale Zdrowia (wówczas: Komisariat Zdrowia). W 1965 roku został przewodniczącym Sekcji Nauczania i Kształcenia Specjalnego w Czechosłowackiej Akademii Nauk. Od 1965 roku aktywnie organizował seminaria i konferencje. Jako pierwszy w Czechosłowacji tworzył we Wschodniej Słowacji kursy mowy w zakresie zdrowia i edukacji koncentrujące się na zaburzeniach czytania i pisania. Postulował ustanowienie studiów z zakresu logopedii (terapii mowy) niezależnym kierunkiem na uniwersytetach. W 1972 roku powołał Słowackie Towarzystwo Logopedyczne (2 grudnia 1972 roku), którego został pierwszym przewodniczącym. Był też redaktorem periodyku „Logopedický Zborník”. W 1978 roku otrzymał srebrny medal im. J.E. Purkyně na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Brnie za pionierskie prace w dziedzinie badań mowy dziecięcej. Zmarł 28 stycznia 1982 roku w Koszycach. Został pochowany w swojej rodzinnej wsi Trebejów.

Organizacja opieki logopedycznej na Słowacji

W 1946 roku dzięki staraniom doktora Martina Sováka utworzono Instytut Logopedyczny w Bratysławie. Rok później, także w Bratysławie, otwarto pierwszą poradnię pedagogiczną, której celem było udzielanie pomocy dzieciom

z zaburzeniami mowy (Pedagogická Klinika). Na początku lat 50. XX wieku powstała pierwsza specjalistyczna poradnia logopedyczna dla dzieci z zaburzeniami mowy (głównie jękających się) przy Klinice Otolaryngologii w Koszycach. Rok później (1952) w słowackim Ministerstwie Zdrowia zapadła decyzja o utworzeniu w całym kraju sieci poradni mających na celu poradnictwo dla rodziców dzieci z zaburzeniami rozwoju mowy („Smernice pre organizáciu lopedických služieb” 1952, Ministerstvo Zdravotníctva OSR). Po zmianach politycznych w latach 90. XX wieku dokonano modyfikacji w zakresie systemu edukacyjno-wychowawczego (w tym doradztwa z dziedziny pedagogiki specjalnej, a co za tym idzie – także logopedii). Obecnie obowiązuje znowelizowana ustawa definiująca wczesne poradnictwo oraz sieć poradni z 2007 roku (Tarciová 2016). Na Słowacji pomoc logopedyczna udzielana jest pacjentom w ramach systemu edukacji i zdrowia oraz w coraz liczniejszych gabinetach prywatnych.

Główne organizacje zrzeszające słowackich logopedów to:

a) **Słowackie Stowarzyszenie Logopedów** (Slovenská asociácia logopédov – SAL) w Bratysławie – zostało założone w 1992 roku, a zrzesza dyplomowanych logopedów (zarówno szkolnych, jak i klinicznych) z całego kraju (członkostwo jest dobrowolne). Zadaniem Stowarzyszenia jest wymiana informacji, organizacja szkoleń i konferencji oraz wydawanie cyklicznego czasopisma „Logopaedica”. Organizacja promuje także podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez praktykujących logopedów poprzez podejmowanie studiów specjalistycznych z logopedii klinicznej³ (www.sal.sk).

b) **Słowacka Izba Innych Pracowników Służby Zdrowia** (Slovenská komora iných zdravotníckych pracovníkov zdravia – SKIZP) – działa w ramach organizacyjnych Izby Lekarskiej, a zrzesza logopedów klinicznych – specjalistów, którzy ukończyli państwową specjalizację i zdali państwowy egzamin, uprawniający do pracy jako logopeda w systemie służby zdrowia (takich osób jest obecnie ok. 120). Ze względu na fakt, że Izba zapewnia pomoc prawną, członkostwo w niej jest obowiązkowe. Zadaniem Izby jest ponadto koordynacja ścisłej współpracy pracowników służby zdrowia (w szczególności lekarzy, fizyków medycznych, laborantów, pedagogów medycznych i logopedów) w celu podnoszenia jakości usług na rzecz dzieci i dorosłych pacjentów z upośledzoną zdolnością komunikowania się (www.skizp.sk).

³ Specjalizacja trwa co najmniej 3 lata. Ma wymiar zarówno teoretyczny, jak i praktyczny. Studium specjalizacyjne kończy się państwowym egzaminem specjalistycznym, obejmującym obronę pracy pisemnej. Praktyka kliniczna w placówkach opieki zdrowotnej powinna trwać 3 lata, z czego: 2 miesiące neurologii, 2 miesiące otorynolaryngologii – foniatrii, 2 miesiące na oddziale chirurgii plastycznej, miesiąc u wybranego praktykującego logopedy klinicznego, miesiąc szkolenia teoretycznego w placówce oświatowej.

c) **Sekcja Logopedów Klinicznych** – funkcjonuje przy Słowackim Towarzystwie Otolaryngologów i Chirurgów Głowy i Szyi (to z kolei jest członkiem Słowackiego Towarzystwa Medycznego). Sekcja jest stowarzyszeniem branżowym i na zasadzie dobrowolności zrzesza logopedów klinicznych współpracujących z otolaryngologami. Celem Sekcji jest zdobywanie i rozpowszechnianie specjalistycznej wiedzy medycznej niezbędnej dla rozwoju logopedii klinicznej i innych działów opieki zdrowotnej na Słowacji i za granicą. Organizacja przygotowuje seminaria, wydaje materiały szkoleniowe mające na celu poszerzenie wiedzy z zakresu profilaktyki, diagnostyki, terapii, oceny i badań naukowych w obszarze logopedii klinicznej i otolaryngologii (www.logopedko.sk).

Tradycja współpracy polsko-słowackiej w logopedii

W latach 70. XX wieku nawiązano współpracę towarzystw logopedycznych z Polski (PTL) i Czechosłowacji (STL). Członkowie PTL wzięli udział w zjeździe STL (Słowackiego Towarzystwa Logopedycznego) w 1974 roku w Bratysławie oraz w 1976 roku w Nowym Smokowcu, gdzie Leon Kaczmarek jako przedstawiciel strony polskiej wygłosił referaty *O logopedii w Polsce* oraz *Ewolucja wypowiedzi dziecka* (Kaczmarek 1978: 148). W 1975 roku Józef Liška wziął udział w Zjeździe Naukowym PTL w Lublinie, podczas którego wygłosił wykład *K psychologii reči u postihnutých rečovou poruchou* (Rakowska 1978).

Kontynuując wymianę myśli naukowej, Bożydar Kaczmarek w recenzji „Logopedycznego Zbornika” z 1977 roku sformułował pogląd: „wypada wyrazić radość, że nasi słowaccy koledzy przybliżają się do stanowiska zajmowanego przez nas w pojmowaniu logopedii jako nauki [...]. Wzmacnia to nasze przekonanie o słuszności przyjętej przez nas koncepcji traktującej logopedię jako dyscyplinę samodzielną, integrującą wyniki badań nad mową innych nauk i jednocześnie stanowiącą dla tych dyscyplin pomoc w realizacji stawianych celów” (Kaczmarek 1978: 107).

Z powodu zawirowań organizacyjno-politycznych kontakty naukowe zostały zawieszane na kilka lat. Kontynuowano je od połowy lat 90. XX wieku, opierając je na wspólnych zainteresowaniach naukowych, wymianie praktycznych myśli oraz kontaktach osobistych (np. Gunia 2000; Buczek, Majewicz 2000; Bieńkowska 2013). Przykładami osobistej współpracy są cykliczne zaproszenia Stowarzyszenia Logopedów Klinicznych na organizowane co dwa lata konferencje dla uznanych autorytetów z wybranych akademickich ośrodków logopedycznych z Polski. Nie można także pominąć wieloletniej współpracy krakowskiego Uniwersytetu Pedagogicznego z prof. Victorem Lechtą (Gunia 2000) oraz współpracy naukowców z Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie z zespo-

łem z Uniwersytetu w Ružomberku (ustny przekaz prof. K. Krakowiak – 2016) czy kadry Uniwersytetu Rzeszowskiego i Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie z pracownikami Uniwersytetu w Bratysławie (prof. Dariną Tarcisową; Zaborniak i in. (red.) 2016).

Współczesność – konferencja w 100-lecie urodzin J. Liszki

W konferencji wzięli udział specjaliści ze Słowacji, z Czech i Polski. Gośćmi honorowymi byli żona, syn oraz pacjenci Docenta. Program konferencji został rozłożony na dwa dni. Sesję zainaugurowało wystąpienie Ivana Čabiňáka, przewodniczącego Towarzystwa Logopedów Klinicznych na Słowacji, który powitał gości i omówił miejsce logopedii w słowackim systemie edukacji i zdrowia. Następnie Karel Neubauer z czeskiego uniwersytetu w Hradec Králové dokonał kompleksowej analizy dokonań Józefa Liszki i ich znaczenia w obecnym systemie edukacji w Czechach. Kolejno Zuzana Moškuriáková z Bańskiej Bystrzycy omówiła założenia przygotowywanej rozprawy doktorskiej pt. *Historyczna analiza rozwoju i kierunku pedagogiki specjalnej i logopedii na terenie dzisiejszych Czech i Słowacji*, szczególny nacisk kładąc na dokonania szacownego Jubilata. Jednym z najciekawszych elementów konferencji była premiera poddanego konserwacji filmu *Będą mówić dobrze (Budú hovoriť dobre)*, zrealizowanego w latach 60. XX wieku na potrzeby słowackiej telewizji, którego głównym tematem są pionierskie dokonania doc. J. Liszki. Trwający ok. 10 minut film prezentuje metody pracy z jękającymi się dziećmi oraz laboratorium logopedyczne Docenta. Należy podkreślić, iż jest to jedyny zachowany film ukazujący jego pracę z pacjentami. Ciekawostką konferencji było wystąpienie pacjenta, dziś już starszego człowieka, który przypominał postać Docenta widzianą oczyma małego dziecka i który zapamiętał Go jako ciepłego i rozumiejącego, choć stawiającego wymagania człowieka.

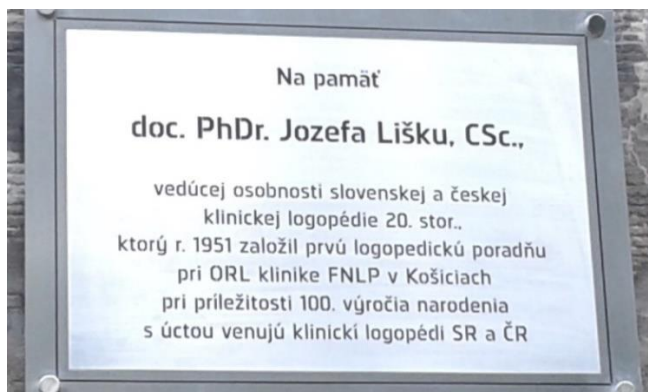
W następnym bloku konferencyjnym wystąpili zaproszeni goście, reprezentanci Zakładu Podstaw Pedagogiki i Logopedii Uniwersytetu w Zielonej Górze, którzy (pomimo zawirowań organizacyjnych) wygłosili serię ciekawych wykładów dotyczących problemów współczesnej logopedii. Debatę rozpoczęła Ewa Kowalska, która w swoim imieniu i Iwony Banach przybliżyła słowackim słuchaczom obecne zmiany w systemie oświaty w Polsce oraz związany z tym problem niedostatecznej dyskusji nad potrzebami uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w debatach nad reformą polskiego szkolnictwa. Temat kontynuowała Agnieszka Nowicka, która wygłosiła referat (przygotowany we współpracy z Jarosławem Bąbką oraz Dittą Baczałą) pt. *Polityka oświatowa wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Polsce*. Kolejno za-

planowano wystąpienie Mirosława Kowalewskiego na temat *Zdrowie jako kategoria ograniczająca wolność człowieka*. Następnie zebrani wysłuchali oryginalnego referatu Ryszarda Małachowskiego na temat teoretyczno-wychowawczych implikacji biografii. Serię wystąpień gości z Zielonej Góry zamknął referat Katarzyny Kochan i Grzegorza Hryniewicza pt. *Profilaktyka zaburzeń głosu i słuchu*.

Po południu uczestnicy konferencji eskortowani przez koszycką straż miejską udali się autobusem przed zabytkowy budynek Kliniki Otorynolaryngologii Szpitala Uniwersyteckiego w Koszycach, gdzie odsłonięto tablicę pamiątkową.

Fot. 2. Odsłonięcie tablicy pamiątkowej w 100-lecie urodzin doc. J. Liszki na zabytkowym budynku Kliniki Otolaryngologii w Koszycach, w której podziemiach docent prowadził swoje laboratorium. Na zdjęciu przedstawiciele logopedów ze Słowacji, Czech i Polski

Fot. 3. Tablica pamiątkowa

Następnie skierowano się do historycznej, reprezentacyjnej auli Magistratu w Koszycach, gdzie w czasie uroczystej sesji z udziałem zastępcy burmistrza dr Renaty Lenartowej odczytano akt nadania doc. Józefowi Liszce tytułu Honorowego Obywatela Koszyc. Uczestnicy złożyli podpisy w księdze pamiątkowej. Miłym zakończeniem dnia był wspólny spacer z przewodnikiem po zabytkowych Koszycach, w czasie którego Daniel Liszka podzielił się swoimi wspomnieniami o „wujku” Leonie Kaczmarku, z którym bawił się jako mały chłopiec. Potwierdził także, że jego mama do dzisiaj utrzymuje kurtuazyjne kontakty z dr A. Sołtys-Chmielowicz⁴. Obfitujący w wydarzenia dzień zakończyła kolacja towarzyska z muzyką na żywo.

Fot. 4. Wpis do księgi pamiątkowej Miasta Koszycy – nadania honorowego obywatelstwa „ojcu słowackiej logopedii”

Następny dzień obrad rozpoczął wykład Ewy Skorek, która w referacie pt. *Logopedia w zmianie paradygmatycznej* omówiła szeroki zakres zagadnień teoretycznych i praktycznych, jakimi zajmuje się obecnie logopedia. Następnie głos zabrała Katarzyna Ita Bieńkowska z Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, która w imieniu swoim oraz Danuty Emiluty-Roży i Agnieszki Woźniak wraz z reprezentantkami studentów: Katarzyną Wojno, Pauliną Olejarczyk i Izabellą Smolińską omówiły historię logopedii w APS, współczesne trendy w dydaktyce (na poziomie studiów licencjackich i magisterskich) oraz bada-

⁴ Poprzez kontakt mailowy z dr A. Sołtys-Chmielowicz udało się potwierdzić trwającą wiele lat wymianę kurtuazyjnych kartek z okazji świąt. Olga Liszka przesyłała także do Polski „Logopedicky Zbornik”, którego została redaktorką po śmierci męża.

nia realizowane w Zakładzie Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej. Referentki przedstawiły także wyniki eksperymentu dydaktycznego prowadzonego w 2017 roku z udziałem studentów II roku studia stacjonarne pierwszego stopnia logopedii pt. *Misja doktora Józefa Liszki*, którego celem było odnalezienie śladów współpracy polskich i słowackich logopedów na przestrzeni lat oraz określenie znaczenia przenikania się myśli naukowo-praktycznych z Polski i Słowacji. Gréta Orišková z Preszowa wzięła pod lupę kilka lat owocnej współpracy Stowarzyszenia „Logosłuch” ze Stowarzyszeniem Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Wadą Słuchu w Krośnie, wskazując jednocześnie na elementy warte utrwalenia w praktyce (więcej na ten temat: www.wadasluchu.org). Temat kontynuowała Mirosława Petřík, która w imieniu zespołu omówiła procedury leczenia i terapii pacjentów stosowane w Klinice Otorinolaryngologicznej w Koszycach, prowadzonej z powodzeniem przez znanego w kręgu europejskich chirurgów głowy i szyi prof. Juraja Kovaľa. W szczególności skupiła się na zasadach kwalifikacji do wszczepu implantu ślimakowego oraz na podejmowanych metodach terapii dzieci z wadą słuchu. Mirka Petřík wraz z występującą po niej Grétą Oriškovą z Preszowa odniosły się także do wieloletniej współpracy „na pograniczu” polskich i słowackich stowarzyszeń zajmujących się terapią dzieci z zaburzeniami mowy i komunikacji z Krosna, Preszowa i Koszyc. Popołudnie drugiego dnia obrad przeznaczono na dyskusję. Podczas przerw można było zapoznać się ze specjalistycznym asortymentem logopedycznym oraz pomocami dydaktycznymi i materiałami szkoleniowymi różnych firm.

Fot. 5. Uroczysta sesja z udziałem logopedów ze Słowacji, Czech i Polski w budynku Rady Miejskiej w Koszycach – nadanie honorowego obywatelstwa miasta doc. J. Liszce

Następnie praktykujący logopedzi kliniczni ze Słowacji omówili osiągnięcia logopedii w neurorehabilitacji (m.in. szkolenia umiejętności komunikacyjnych u dzieci z autyzmem od najmłodszych lat, werbalna komunikacja w rodzinie jako środek rozwoju językowego i umiejętności mówienia u dzieci oraz rzeczywistość i wizja współczesnej klinicznej logopedii na Słowacji). Ostatnim punktem programu konferencji były wybory nowego przewodniczącego Sekcji Logopedów Klinicznych, którym została Zuzana Moškurjaková z Koszyc. Konferencja, która skupiła specjalistów z trzech słowiańskich krajów, pozwoliła zgłębić tajniki historii oraz dała nowe spojrzenie na współczesne problemy logopedii.

Współpraca praktykujących logopedów

Ze względu na bliskość geograficzną współpraca staje się szczególnie istotna i atrakcyjna dla pogranicznych terenów, np. mieszkańców Podkarpacia. Wskazują na to doświadczenia Stowarzyszenia Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Wadą Słuchu w Krośnie, które od wielu lat współpracuje z preszowskim Stowarzyszeniem „Logosłuch”, zdobywając fundusze na działalność merytoryczną ze środków unijnych we współpracy z Euroregionem Podkarpackim. W ciągu dziesięciu lat działalności zrealizowano trzy projekty⁵, w ramach których w zajęciach i tygodniowych wyjazdach udział wzięło ponad 150 dzieci z wadą słuchu z obydwu krajów oraz odbyły się trzy międzynarodowe konferencje, a także cykle warsztatów i szkoleń dla terapeutów ze Słowacji.

Podsumowanie

Pomimo popularyzacji i dostępności badań anglojęzycznych wydaje się, że bliskość języków, kultury, miejsca zamieszkania oraz tradycja współpracy stanowią nadal interesujące pole wymiany doświadczeń praktycznych i przenikania się refleksji teoretycznej logopedów z Polski i Słowacji. Niewątpliwą korzyść mogłoby przynieść wspólne organizowanie cyklicznych konferencji, współpraca towarzystw, wspólne publikacje, a także hospitacje w ośrodkach zajmujących się specjalistyczną pomocą logopedyczną⁶.

⁵ „Magia dźwięków pogranicza w muzyce, kulturze i przyrodzie polsko-słowackiej”; „Nasze dziedzictwo pogranicza – kształtowanie tożsamości kulturowej u dzieci z wadą słuchu”; „Co słyhać na pograniczu? – świat Łemków w oczach dzieci i młodzieży niesłyszącej z polski i Słowacji” (www.wadasluchu.org).

⁶ Na przykład niezwykle interesującym doświadczeniem jest zwiedzenie preszowskiej Prywatnej Szkoły dla Dzieci z Autyzmem (Súkromná základná škola s materskou školou pre autistické deti v Prešove – www.autisti.sk).

Literatura

- Bieńkowska K., 2013, *Od slova ku konverzácii. Využitie prvkov kultúry vo zvyšovaní jazykových schopností detí s poruchou sluchu*, Krosno–Prešov: Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Wadą Słuchu w Krośnie.
- Buczek A., Majewicz P., 2000, *Działalność naukowa pracowników Instytutu Pedagogiki Specjalnej*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica” 200(VI), s. 100–110.
- Czaplewska E., 2012, *Diagnoza zaburzeń rozwoju artykulacji [w:] Diagnoza logopedyczna*, red. E. Czaplewska, S. Milewski, Sopot: Harmonia.
- Demel G., 1979, *Elementy logopedii*, Warszawa: WSiP.
- Gąkowski T., Szelaż E., Jastrzębowska G., 2005, *Podstawy neurologopedii – podręcznik akademicki*, Opole: Wydaw. Uniwersytetu Opolskiego.
- Głogowski K., 1962, *Terapia rotacyzmu*, „Logopedia”, t. 3, s. 13–19.
- Grabias S., Kurkowski Z.M., 2014, *Logopedia. Teoria zaburzeń mowy*, Lublin: Wydaw. UMCS.
- Gunia G., Lechta V., 2000, *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*, „Studia Paedagogica”, VI, s. 86–91.
- Jastrzębowska G., 1998, *Podstawy teorii i diagnozy logopedycznej*, Opole: Wydaw. Uniwersytetu Opolskiego.
- Kaczmarek B., 1978, *Jozef Liška a kolektív*, „Logopedia” 13, s. 104–106.
- Kaczmarek L., 1978, *Słowackie Towarzystwo Logopedyczne*, „Logopedia” 13, s. 147–148.
- Kania J., 1969, *Aktuální problémy logopedie*, „Československá defektologia” I 1964, Universita Karlova, Praha 1966, „Logopedia” 8/9, s. 181–182.
- Kania T., 1982, *Szkice logopedyczne*, Warszawa: WSiP.
- Liška J., 1941/1942a, *Rozriešime si otázku pôvodu východnej slovenčiny?*, „Slovenská reč”, roč. 9, č. 2–3 (1941/1942), s. 48–58.
- Liška J., 1941/1942b, *Rozriešime si otázku pôvodu východnej slovenčiny?*, „Slovenská reč”, roč. 9, č. 5–6, s. 159–168.
- Liška J., 1941/1942c, *Rozriešime si otázku pôvodu východnej slovenčiny?*, „Slovenská reč”, roč. 9, č. 7–8, s. 209–215.
- Liška J., 1941/1942d, *Rozriešime si otázku pôvodu východnej slovenčiny?*, „Slovenská reč”, roč. 9, č. 9, s. 276–281.
- Liška J., 1942/1943, *Rozriešime si otázku pôvodu východnej slovenčiny?*, „Slovenská reč”, roč. X, č. 1, s. 25–28.
- Liška J., 1946, *O niektorých problémoch slovenskej spisovnej výslovnosti*, „Slovenská reč”, roč. 29, č. 4, s. 193–210.
- Liška J., 1971, *Problémy procesu rečovej komunikácie pri poruchách výslovnosti. Zdroj*, „Slovenská reč”, roč. 36, č. 3, s. 129–138.
- Liška J., 1978, *Mowa i czytanie u dzieci dwu- i trzyletnich*, „Logopedia” 13, s. 18–34.
- Liška J., 1989, *Ku klasifikácii sigmatizmov*, „Logopedický zborník” 8, Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, s. 15–25.
- Liška J. a kolektív, 1972, „Logopedický zborník”.
- Milewski S., Kaczorowska-Bray K., 2012, *Logopedia – wybrane aspekty historii, teorii i praktyki*, Gdańsk: Harmonia.
- Moškurjáčková Z., Čabiňák I., 2017, *Zborník abstraktov prednášok z 9. Klinicko-logopedických dní. Budú hovoriť lepšie*, Košice: SLK.
- Neubauer K., 2014, *Josef Liška – Founder of the Slovak Speech-therapy Association and his increasingly current message for Slovak and Czech speech-therapy practice. Special Education Teacher*, „Journal for Theory and Practice of Special Education”, v. 3, nr 2, s. 79–81.

- Peciar Š., 1957, *Josef Liška, Rotacizmus (foneticko-logopedická štúdia o chybnjej výslovnosti hlásky r a jej náprave)*, „Slovenská reč”, roč. 22, č. 5, s. 313–315.
- Rakowska E., 1978, *Międzynarodowe Sympozjum Logopedyczne w Lublinie*, „Logopedia” 13, s. 147.
- Sabol J., 1984, *Jazykovedné a logopedické dielo Jozefa Lišku*, „Logopedický zborník”, Košice: Východoslovenské vydav., s. 27–31.
- Sołtys-Chmielowicz A., 2001, *Rotacyzm*, „Logopedia” 29, s. 37–52.
- Sołtys-Chmielowicz A., 2002, *Wady wymowy i ich korygowanie*, „Logopedia” 31, s. 53–94.
- Sołtys-Chmielowicz A., 2004, *O niejasności i niespójnościach terminów nazywających wady wymowy*, „Logopedia” 33, s. 205–212.
- Sołtys-Chmielowicz A., 2006, *Czy istnieje elizja w dyslalii?*, „Logopedia” 35, s. 117–124.
- Sovak M., 1983, *O kierunkach rozwoju czeskiej foniatry i jej stosunku do logopedii*, „Logopedia” 14/15.
- Styczek I., 1983, *Logopedia*, Warszawa: PWN.
- Zaborniak-Sobczak M., Bieńkowska K.I., Tomińska E., 2016, *Wybrane problemy wsparcia wczesnorozwojowego i edukacji dzieci i młodzieży z wadą słuchu na przykładzie pięciu krajów europejskich*, Rzeszów: Wydaw. Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Netografia

- <http://ilonas.net/valal/liska.html> [dostęp 10.05.2017].
- <http://theses.cz/id/847g3b/87402-942742544.pdf> [dostęp 10.05.2017].
- www.juls.savba.sk/ediela/slovenski_jazykovedci/1925-1975/Liska,%20Jozef.html [dostęp 10.05.2017].
- www.logopetko.sk/ [dostęp 10.05.2017].
- www.magiadzwiekow.pl [dostęp 9.11.2017].
- www.sal.sk/ [dostęp 13.11.2017].
- www.skizp.sk/ [dostęp 13.11.2017].
- www.wadasluchu.org [dostęp 1.09.2017].
- www.autisti.sk [dostęp 10.11.2017].
- www.juls.savba.sk/ediela/slovenski_jazykovedci/1925-1975/Liska,%20Jozef.html [dostęp 10.05.2017].

Tradition of Polish-Slovak cooperation – commemoration of the 100th anniversary of the birth of Associate Professor Józef Liszka

Summary

The aim of the article is a partial discussion of historical connections and contemporary areas of the Polish-Slovak cooperation in the field of speech and language therapy. In order to commemorate the 100th anniversary of the birth of Associate Professor Józef Liszka who rendered great services to the development of Slovakian speech and language therapy, a significant part of the article is devoted to presentation of his scientific achievements. The author also outlines possible areas of cooperation between practicing speech and language therapists and exchange of scientific ideas.

Key words: Polish-Slovak cooperation, speech and language therapy